

Vergaderjaar 2022–2023

36 200 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2023

Nr. 197

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP EN VOOR PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS EN DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 januari 2023

Bijgevoegd treft u de rapportage aan van het onderzoek naar het gebruik van indicatoren van herkomst bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Tevens is het eindrapport van de Pilot onnodige seksregistratie bij DUO toegevoegd als bijlage. Het onderzoek laat zien dat gebruik van indicatoren van herkomst en geslacht rechtmatig en behoorlijk geschiedt. In een verdiepend onderzoek zullen wij bezien of het gebruik van de indicatoren ook nodig is.

Met het onderzoek naar het gebruik van indicatoren geven we uitvoering aan de moties van de leden Marijnissen c.s. en Klaver c.s.¹ aangenomen bij het debat over het rapport «Ongekend Onrecht» van de Parlementaire Ondervragings-commissie Kinderopvangtoeslag (POK). In het Plan van Aanpak² waarin OCW aangeeft hoe dit onderzoek uit te voeren, is gemeld dat we tegelijkertijd ook inventariseren en toetsen of sprake is van ongewenste seksregistratie.

Uitvoering onderzoek naar gebruik indicatoren van herkomst

In het onderzoek is eerst de inventarisatie van de relevante verwerkingen van indicatoren van herkomst (en geslacht) ter hand genomen. Vervolgens is getoetst of deze rechtmatig en behoorlijk zijn. De toetsing is gevalideerd door de daartoe aangewezen functionarissen.

Bij de toetsing is bezien of sprake is van rechtmatig en behoorlijk gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren, in het bijzonder in risicomodellen. Dat laatste begrip is breed geïnterpreteerd. Bij de inventarisatie en

¹ Kamerstuk 35 510, nrs. 16 en 21.

² Kamerstukken 26 643 en 32 761, nr. 812.

toetsing zijn ook alle overige verwerkingen onderzocht waarbij indicatoren van herkomst (en geslacht) worden benut.

Het onderzoek is uitgevoerd door de dienstonderdelen en organisaties genoemd in het Organisatie- en Mandaatbesluit OCW 2008 per 1 januari 2022. Het gaat daarbij om het bestuursdepartement OCW, Dienst Uitvoering Onderwijs, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Nationaal Archief, en de bureaus van het College voor Toetsen en Examens, van de Onderwijsraad, van Raad voor Cultuur, van de Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie, en de Nederlandse Unesco Commissie. Het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs is niet in het onderzoek betrokken aangezien dit wordt opgeheven. Tevens is niet betrokken het bureau van de regeringscommissaris over grensoverschrijdend seksueel gedrag en seksueel geweld dat later is ingesteld.

Dit onderzoek heeft zich niet gericht op de vanwege wet- en regelgeving ingestelde en bekostigde zelfstandige bestuursorganen, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en organisaties voor media, cultuur en wetenschap. Ze zijn zelf verantwoordelijk voor uitvoering van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en daarmee ook voor het rechtmatig en behoorlijk gebruik van indicatoren van herkomst en geslacht.

In de *Agenda tegen discriminatie en racisme* die op 12 oktober 2022 aan de Tweede Kamer is aangeboden is aangegeven hoe het Ministerie van 2022 tot 2026 discriminatie en racisme tegengaat en hoe het inclusie en gelijkwaardigheid bevordert. Wij willen eerlijke kansen voor iedereen. Als overheid bestrijden we daarom (institutionele) uitsluiting. We werken daarbij samen met de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme en andere departementen.³

Resultaten onderzoek naar gebruik indicatoren van herkomst

De resultaten van het onderzoek naar gebruik van indicatoren van herkomst (en geslacht) zijn beschreven in de bijgevoegde rapportage. Conclusie is dat:

- 6 onderdelen geen gebruik maken van indicatoren van herkomst (en geslacht). Het gaat daarbij om Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, Nationaal Archief, en de bureaus van de Onderwijsraad, van Raad voor Cultuur, van de Adviesraad voor wetenschap, Technologie en Innovatie, en van de Nederlandse Unesco Commissie;
- 5 onderdelen maken wel gebruik van indicatoren van herkomst (en geslacht) in verwerkingen. Dat gebruik is rechtmatig en behoorlijk. Het gaat daarbij om de Inspectie van het Onderwijs, het College voor Toetsen en Examens, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het bestuursdepartement OCW en Dienst Uitvoering Onderwijs;
- 1 onderdeel, te weten de Inspectie van het Onderwijs, benut deze indicatoren in een risicomodel per onderwijssector, dat wordt gebruikt om te helpen identificeren bij welke scholen onderzoek gerechtvaardigd lijkt.

Dit gebruik (rechtmatig en behoorlijk) is bijvoorbeeld van belang bij de identificatie van personen voor uitvoering van een wettelijke taak of uitvoeringsproces. Het gebruik van afkomstgerelateerde indicatoren en indicatoren voor geslacht vindt verder regelmatig plaats bij de uitvoering van een onderzoek naar een persoon of groep en de voorbereiding van een advies.

³ Kamerstuk 30 950, nr. 318.

Afkomstgerelateerde indicatoren en in mindere mate indicatoren van geslacht worden ook gebruikt om een beslissing te ondersteunen. Dat kan een beslissing zijn die een persoon direct raakt zoals het toekennen van aanspraak of Studiefinanciering. Het kan ook een beslissing zijn die een persoon indirect raakt zoals het toekennen van extra financiering voor de onderwijsinstelling waar de betrokkene onderwijs geniet.

De Inspectie van het Onderwijs heeft geconstateerd dat gebruik van geslacht in enkele gevallen niet (strikt) noodzakelijk is voor het doel van de verwerking en beëindigt het gebruik. Het College voor Toetsen en Examens constateert dat gebruik vooralsnog nodig blijft.

Resultaten onderzoek naar seksregistratie

Tevens treft u aan het Eindrapport pilot onnodige seksregistratie van DUO. DUO heeft deze pilot uitgevoerd gegeven de inzet in het regeerakkoord 2017–2021 (Bijlage bij Kamerstuk 34 700, nr. 34) om onnodige registratie van geslacht waar mogelijk te beperken.

De bevindingen zijn op hoofdlijnen de volgende:

- Er is een ervaren onderscheid tussen de «harde» registratie van gegevens (waaronder sekse) voor het uitvoeren van wet- en regelgeving, identificatie en gegevensleveringen, en het communiceren met de klant.
- Vooral in de communicatie zijn er mogelijkheden om die op korte termijn te verbeteren. Zo werkt DUO al aan het genderneutraal communiceren naar de klant, bijvoorbeeld als «beste student» of «beste debiteur».
- Wat betreft de «harde registratie», is het niet-registreren van sekse vooralsnog geen reële optie aangezien dit wordt gebruikt voor diverse doeleinden die voortkomen uit een wettelijke verplichting. Ook is geslachtsregistratie nog nodig in het identificatieproces, voor beleid en voor onderzoek.

De implementatie van de aanbevelingen in het eindrapport is ter hand genomen. We onderzoeken in hoeverre het passend is dat de onderwijs-wetgeving het gebruik van seksegegevens voorschrijft. Daarnaast agenderen we het thema onnodige seksregistratie op hoog ambtelijk niveau om te komen tot een rijksbreed gedeelde instructie en stellen een handreiking inclusieve communicatie op. DUO beoordeelt welke ruimte er is om onnodige seksregistratie terug te dringen en direct aan te pakken. Tot slot werkt Atria in opdracht van het ministerie aan het verbeteren en meer gebruiksvriendelijk maken van het afwegingskader in de Toolkit Onnodige Seksregistratie. Dit instrument wordt eind 2022 opgeleverd.

Vervolg

Met deze rapportage hebben wij uw Kamer inzage gegeven in de resultaten van de uitvoering van het onderzoek naar gebruik van indicatoren van herkomst.

Er is met grote zorgvuldigheid en uitvoerige inventarisatie gewerkt aan de rapportage. Eventuele aanvullingen die wij alsnog aantreffen, zullen wij

aan de Kamer doen toekomen. Het rechtmatig en behoorlijk gebruik van indicatoren van herkomst en geslacht blijft ook na dit onderzoek onderwerp van aandacht.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
R.H. Dijkgraaf

De Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs,
A.D. Wiersma

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
G. Uslu